

بایسته‌های حقوق خانواده در ایران

نویسنده:

محمدرضا زمانی‌درواری (فرهنگ)

حقوقدان و وکیل پایه یک دادگستری

تهران

۱۳۹۵

بایسته‌های حقوق خانواده در ایران

نگارنده	محمدرضا زمانی درمزاری (فرهنگ)
ویراستار زبانی و ادبی	اسداله معظمی گودرزی
ویراستار فنی	پروانه خادمی
صفحه‌آرا	آتنا موسوی
طراح جلد	حسین ناصری
ناشر	کلک سیمین
ناظر چاپ	کلک سیمین
لیتوگرافی، چاپ، صحافی	چاپ نوشتار
نوبت چاپ	اول
سال چاپ	۱۳۹۵
تیراژ	۱۰۰۰
قیمت	۱۶۰/۰۰۰ ریال

ک: ۱۲-۷-۱۲۰۶-۷۵۰۶-۶۰۰-۹۷۸

تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ابورحان دانشگاه، پلاک ۱۱۸۲، طبقه ۸، واحد ۳۳
 تلفکس: ۶۶۴۶۸۵۴۵
 kelke_simin@yahoo.com
 Kelkesimin.com
 @kelkesimin1082
 آدرس کانال کلک سیمین:

مؤسسه حقوقی و بین‌المللی زمانی: تهران، بلوار میرداماد، پلاک ۱۰۰ (محسنی)، خیابان آزیتا، پلاک ۱۳، مجتمع اداری افرا، واحد ۴، تلفن: ۰۲۹۰۳۴۶۰، پست الکترونیکی:
 Zamanii.Legal.Institute@gmail.com

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر و نگارنده (مؤسسه حقوقی و بین‌المللی زمانی) محفوظ است.

سرشناسه	:	زمانی درمزاری، محمدرضا، ۱۳۵۲
عنوان و نام پدیدآور	:	بایسته‌های حقوق خانواده در ایران
مشخصات نشر	:	تهران: کلک سیمین، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	:	۲۸۰ص
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۵۰۶-۱۲۰۷
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فپای مختصر
یادداشت	:	فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
یادداشت	:	کتابنامه به صورت زیرنویس
شناسه افزوده	:	معظمی گودرزی، اسداله، ۱۳۴۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۸۱۲۶۵۲

سخن کلک

سخن کلک هم سخنی است از آن دست سخنان که دیگران آورده‌اند و رانده‌اند، این هم سخنی است نیمه‌بریده که عمر به پایان می‌رساند و به پایان نمی‌رسد. حدیثی است دیگر از زبان کلکی دیگر، این حدیث از سر دریاست که ما می‌گوییم: اگرچه ما را از ده عشق با کس حدیث نیست و حاجتی نیست که بر زبان آید؛ گم و گریزی هم نیست جز آنکه در بیان آید و از کلکِ سیمین ترا ده زاید

کلک سیمین هم دشری است چون دیگران، دیر آمده است با کوله باری از سخنان نیمه‌بریده، از همه چیز و از همه جا، تا همیشه... کلک سیمین، جانشین است بر تن کرده برای نشر آثار فخیم و انتشار اندیشه‌های عظیم، تا چه قبول اند و چه در نظر آید، که گفته‌اند:

«ایم قبول بس که بهر استان

تا نبستم کنند که خدمتگار او ست»

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه نگارنده
۱۵	فصل اول: نقش و نگاهی حقوقی بر قانون حمایت از حقوق خانواده
۱۵	مقدمه
۱۷	گفتار اول: نگاهی تاریخی به حمایت قوانین خانواده در ایران
۲۳	گفتار دوم: ویژگیهای و اوصاف قانون جدید حمایت از خانواده
۲۳	مبحث اول: ابتکارات و نوآوریهای قانون جدید
۳۰	مبحث دوم: تفاوتهای قانون جدید، حمایت از خانواده با ...
۳۶	گفتار سوم: اشکالات و ایرادات حقوقی و ...
۴۱	نتیجه گیری
۴۵	فصل دوم: نظام حقوقی مهریه در ایران
۴۵	مقدمه
۴۷	گفتار اول: مهریه و مسائل حقوقی آن
۴۷	مبحث اول: مهریه در یک نگاه
۴۸	مبحث دوم: تعریف اجمالی مهر
۴۸	مبحث سوم: وضعیتهای حقوقی مهر
۴۹	مبحث چهارم: نحوه محاسبه مهریه
۴۹	مبحث پنجم: نحوه وصول مهریه
۵۱	مبحث ششم: عندالمطالبه و عندالاستطاعه بودن مهریه
۵۲	گفتار دوم: تحلیل و نقد بخشنامه عندالاستطاعه بودن مهریه
۵۳	مبحث اول: دخالت سازمان ثبت اسناد و املاک در امر قانون گذاری
۵۳	مبحث دوم: آثار حقوقی مترتب بر بخشنامه

۵۶	گفتار سوم: بخشنامه اصلاحیه بند (ج) ماده ۱۸ آئین نامه نحوه...
۵۹	گفتار چهارم: نقد و تحلیل بخشنامه ریاست قوه قضائیه
۶۲	گفتار پنجم: تغییرات حاصل نسبت به مهریه در...
۷۳	نتیجه گیری
۷۷	فصل سوم: نظام حقوقی جهیزیه در ایران
۷۷	مقدمه
۷۷	گفتار اول: جهیزیه و ماهیت حقوقی آن
۷۹	گفتار دوم: جهیزیه در مسائل حقوقی آن
۷۹	مبحث اول: جهیزیه دارای سیاهه و بدون سیاهه
۸۰	مبحث دوم: ماهیت جهیزیه و تفاوت آن با وسایل عادی و شخصی زوجه
۸۰	مبحث سوم: الزام یا عدم الزام زوجه به آوردن جهیزیه در منزل همسر (شوهر)
۸۱	مبحث چهارم: اختلاف در بقای جهیزیه و مسئولیت شوهر
۸۳	مبحث پنجم: وضعیت انتقال جهیزیه در...
۸۶	مبحث ششم: استرداد جهیزیه و مسئولیت آن
۹۰	گفتار سوم: صدور حکم جهیزیه و اجرای آن
۹۱	نتیجه گیری
۹۳	فصل چهارم: ازدواج موقت از منظر قانون و از نگاه سوم
۹۳	گفتار اول: نگاهی به ازدواج موقت
۹۳	مبحث اول: تعریف قانونی نکاح موقت
۹۳	مبحث دوم: تعریف عرفی نکاح در بین عامه
۹۴	گفتار دوم: منته (نکاح موقت) از منظر عموم
۹۴	مبحث اول: خانواده ها
۹۵	مبحث دوم: پسران
۹۶	مبحث سوم: دختران
۹۷	مبحث چهارم: امکانات و فرصتهای در راه تحقق منته (نکاح موقت) در جامعه
۹۸	مبحث پنجم: موانع و محدودیتهای در راه تحقق منته (نکاح منقطع)
۹۹	مبحث ششم: رهیافت و راهکارهای پیشنهادی در ...
۱۰۰	مبحث هفتم: رهیافتها و راهکارها
۱۰۰	نتیجه گیری

۱۰۳	فصل پنجم: نظام حقوقی ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی
۱۰۳	مقدمه
۱۰۳	گفتار اول: جنبه‌های حقوقی ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی
۱۰۴	مبحث اول: حقوق مالی
۱۰۵	مبحث دوم: بازگشت به تابعیت ایرانی
۱۰۵	مبحث سوم: ازدواج اتباع خارجی با زنان ایرانی
۱۰۷	مبحث چهارم: ضمانت اجرای قانونی
۱۱۱	گفتار دوم: اختلاف تابعیت زن و مرد
۱۱۲	مبحث اول: طلاق بین زن و شوهر دارای تابعیت متفاوت
۱۱۵	فصل ششم: نظام حقوقی اقامت جایگزین در ایران
۱۱۵	مقدمه
۱۱۷	گفتار اول: شیوه‌های مختلف نام‌رور، رمادر جانشین از ...
۱۱۹	مبحث اول: تعریف رحم جانشین و بزرگ‌های آن
۱۲۱	مبحث دوم: جنبه‌های مثبت و منفی اقامت جایگزین
۱۲۲	گفتار دوم: نگاهها و رویکردهای موجود نسبت به اقامت جایگزین
۱۲۵	گفتار سوم: تفاوت رحم جانشین با شیوه‌های دیگر ناباروری
۱۲۷	گفتار چهارم: ماهیت حقوقی استفاده از رحم جایگزین
۱۲۹	گفتار پنجم: مشکلات و چالشهای مربوط به رحم جانشین
۱۳۲	مبحث اول: مسئولیت حقوقی (مدنی) ناشی از رحم جایگزین
۱۳۳	مبحث دوم: نکته‌ها و بایسته‌های حقوقی در قرارداد استفاده از رحم جایگزین
۱۳۹	مبحث سوم: مسئولیت قهری ناشی از رحم جایگزین
۱۴۳	مبحث چهارم: حقوق و تکالیف مادر جانشین
۱۴۶	نتیجه‌گیری
۱۴۷	فصل هفتم: کودک و حقوق کودک در ایران و جهان
۱۴۷	مقدمه
۱۴۷	گفتار اول: ایران و کنوانسیون (جهانی) حقوق کودک
۱۴۸	مبحث اول: کنوانسیون حقوق کودک در یک نگاه

۱۵۰	مبحث دوم: نگاهی بر مفاد کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک
۱۷۶	نتیجه‌گیری
۱۷۷	گفتار دوم: نگاهی بر حقوق جهانی کودک و ...
۱۷۸	مبحث اول: کنوانسیون حقوق کودک
۱۷۹	مبحث دوم: اهداف و حقوق کودکان در کنوانسیون حقوق کودک
۱۸۱	مبحث سوم: پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص ...
۱۸۴	مبحث چهارم: جرائم قابل استرداد در پروتکل کنوانسیون حقوق کودک
۱۸۵	مبحث پنجم: مشارکت همگانی کشورها در پروتکل
۱۸۶	مبحث ششم: سازوکار دزم‌الاجراء شدن پروتکل
۱۸۶	مبحث هفتم: ان‌راف رپ و تکل
۱۸۷	مبحث هشتم: اصلاح و تکمیل پروتکل
۱۸۷	نتیجه‌گیری
۱۸۸	گفتار سوم: کودک آزاری، نقض امنیت اخلاقی دانش‌آموزان و ...
۱۸۸	مقدمه
۱۸۸	مبحث اول: گزارش آزار جنسی و تجاوز به دانش‌آموزان در تهران
۱۹۰	مبحث دوم: آزار جنسی کودک معلول و عقب‌نشان
۱۹۱	مبحث سوم: هشدار به خانواده‌ها و فعالان حقوق کودک
۱۹۴	نتیجه‌گیری
۱۹۵	گفتار چهارم: بحران خانواده در ایران
۱۹۵	مقدمه
۱۹۷	مبحث اول: افزایش فساد و بحران خانواده در ایران
۱۹۹	مبحث دوم: مسئولیت قانونی و حقوقی بحران خانواده در ایران
۲۰۱	مبحث سوم: قصه کودکان طلاق (پدر، مادر، جامعه؛ متهم می‌کنیم...!)
۲۱۳	ضمائم
۲۷۵	منابع

مقدمه نگارنده

بایسته‌های حقوق خانواده در ایران؛ عنوان اثر حاضر به موضوعات مهم و اساسی در حوزه حقوق خانواده، از حیث حقوقی، قانونی و کاربردی می‌پردازد که در طی سالیان متعدد از سوی مؤسسه حقوقی و بین‌المللی زمانی و مطالعات و پژوهشهای متعدد به عمل آمده در این حوزه در آن موسسه مورد تدوین و نگارش قرار گرفته و بیشتر یادداشتهای مندرج در آن، ابتدا در قالب تک‌نگاریهای حقوقی و مقالات کاربردی در رسانه‌ها، خبرگزاریها و سایتهای حقوقی و تخصصی مربوط، از سوی نگارنده منتشر شده است و مورد نقد و بررسی خوانندگان قرار گرفته است. در حاضر نیز با اصلاحات و اضافات مربوط و به روزرسانی مطالب، در قالب کتاب حاضر تقدیم به حضور خوانندگان محترم قرار دارد. مطالب مشروحه در این کتاب، حاصل مساعی میدانی و حقوقی نگارنده در واحدهای مطالعات حقوقی مؤسسه مزبور و محاکم قضائی و مراجع قانونی است که به جهت برخورداری از تجارب حرفه‌ای و ارائه راهکارهای عملی کاربردی به عنوان یک حقوقدان و وکیل دادگستری و همکاران محترم ایشان برای خوانندگان محترم و جامعه حقوقی کشور سودمند به نظر می‌رسد.

این کتاب در ۷ فصل ارائه شده است. فصل نخست آن به مطالعه و نقد حقوقی قانون حمایت از حقوق خانواده پرداخته و آن را از حیث تاریخی، بررسی ویرایشها و اوصاف قانون حمایت از خانواده، مصوب ۱۳۹۱، ابتکارات و نوآوریهای قانون جدید، تفاوتهای قانون جدید حمایت از خانواده با قانون سال ۱۳۵۳ و ماده واحده مربوط به طلاق و اشکالات و ایرادات حقوقی وارده بر قانون حمایت از خانواده، مصوب ۱۳۹۱ خواهد پرداخت و از حیث تصویب قانون جدید حمایت از خانواده، مطالب این فصل، از نوآوری برخوردار بوده و دارای کاربردی ویژه خواهد بود.

در فصل دوم، نظام حقوقی مهریه در ایران به عنوان یکی از موضوعات مهم و مبتلا به حقوق

خانواده، مهریه و مسائل حقوقی آن، تعریف مهریه و وضعیت‌های حقوقی مهر، نحوه محاسبه و وصول مهریه، عندالمطالبه و عندالاستطاعه بودن مهریه، تحلیل و نقد بخشنامه عندالاستطاعه بودن مهریه، آثار حقوقی مترتب بر بخشنامه، بخشنامه اصلاحیه بند ج ماده ۱۸ آئین‌نامه نحوه اجرای محکومیت‌های مالی و نقد و تحلیل بخشنامه ریاست قوه قضائیه و تغییرات حاصل در قانون حمایت از خانواده مورد مطالعه قرار می‌گیرد. فصل سوم کتاب به نظام حقوقی جهیزیه در ایران، جهیزیه و ماهیت حقوقی آن، جهیزیه و مسائل حقوقی آن، جهیزیه دارای سیاهه و بدون سیاهه، ماهیت جهیزیه و تأثیر آن با وسایل عادی و شخصی زوجه، الزام یا عدم الزام زوجه به آوردن جهیزیه در منزل همسر (شوهر)، اختلاف در بقای جهیزیه و مسئولیت شوهر، وضعیت انتقال و ارسال جهیزیه به منزل شوهر (مستک) و نحوه استرداد آنها از حیث حقوقی، استرداد جهیزیه و مسائل حقوقی آن و صدور حکم و اجرای آن می‌پردازد.

فصل چهارم کتاب به از واجعت از منظر قانون و از نگاه عموم به عنوان یکی از موضوعات بحث برانگیز و چالش‌برانگیز در بین خانواده‌ها، نگاهی به ازدواج موقت، تعریف قانونی نکاح موقت، تعریف عرفی نکاح در بین عامه، متعه (نکاح موقت) از منظر عموم (خانواده‌ها، پسران و دختران)، امکانات رسمی و غیررسمی در راه تحقق متعه (نکاح موقت) در جامعه، موانع و محدودیت‌های در راه تحقق متعه (نکاح منقطع)، رهیافتها و راهکارهای پیشنهادی در راه تحقق نکاح موقت (متعه) در جامعه اختصاص دارد. در فصل بعدی، نظام حقوقی ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی، جنبه‌های حقوقی ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی، نحوه ازدواج اتباع خارجی با زنان ایرانی و مکانیسم - رسانه‌های فی مابین و طلاق بین آنها و مسائل حقوقی مرتبط بر آن ارائه می‌شود.

در فصل ششم، نظام حقوقی رحم جایگزین در ایران به عنوان یکی از موضوعات جدی و جدید حقوق خانواده در ایران مطالعه می‌گردد. در این فصل، ضمن بررسی شیوه‌های مختلف ناباروری و مادر جاننشین از حیث پزشکی و حقوقی، رحم جاننشین و ویژگی‌های آن، جنبه‌های مثبت و منفی رحم جایگزین، نگاه‌ها و رویکردهای موجود نسبت به رحم جایگزین، تفاوت رحم جاننشین با شیوه‌های دیگر ناباروری، ماهیت حقوقی استفاده از رحم جایگزین، مشکلات و چالش‌های مربوط به رحم جاننشین، مسئولیت قراردادی ناشی از رحم جایگزین، نکته‌ها و بایسته‌های حقوقی در قرارداد استفاده از رحم جایگزین، مسئولیت قهری ناشی از رحم جایگزین، حقوق و تکالیف مادر جاننشین و اشخاص ثالث مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. فصل هفتم به کودک و حقوق کودک در ایران و جهان خواهد پرداخت و ضمن مطالعه

وضعیت ایران و کنوانسیون (جهانی) حقوق کودک، بررسی کنوانسیون حقوق کودک در یک نگاه، مفاد «کنوانسیون و پروتکل الحاقی بدان در خصوص فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان» و اهداف کنوانسیون، به بررسی اجمالی کودک آزاری، نقض امنیت اخلاقی دانش‌آموزان و مسئولیت قانونی دولت پرداخته و گزارش آزار جنسی و تجاوز به دانش‌آموزان تهران و هشدار به خانواده‌ها و فعالان حقوق کودک را محل توجه خود قرار خواهد داد و با پرداختن به وضعیت بحران خانواده در ایران، ازدواج سفید و افزایش فساد و بحران خانواده در جامعه، بر مسئولیت قانونی و حقوقی مرتب بر آن اشاره داشته و در پایان، قصه کودکان طلاق را از زبان آنها براساس تجارب حرفه‌ای در دعاوی مختلف حقوقی ارائه خواهد کرد.

بیشتر مباحث مطرح‌شده در کتاب، مبتنی بر نگرشی کاربردی و عملی از حیث حقوقی نسبت به مسائل حقوقی خانواده و با مشاهده وضعیت موجود در محاکم قضائی و مراجع قانونی و مبتنی بر تجارب حرفه‌ای و عملی نگارنده و مطالعات به‌عمل آمده در مرکز مطالعات مؤسسه حقوقی «بیر المیزان» مانعی نبوده و به جهت طرح موضوعات کاربردی و جدید و مورد استفاده خانواده‌ها، جامعه حقوقی کشور می‌تواند به عنوان مرجعی مناسب در موضوعات مطرح‌شده در آن مورد استفاده قرار گیرد.

گرچه موارد مطرح‌شده در این کتاب، به‌واسطه ضرورتها و نیازهای حقوقی کاربردی و جدید از سوی نگارنده انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفته، اما این بدان معنا نیست که بایسته‌های حقوق خانواده در ایران، صرفاً شامل موارد مذکور مشروحه در این کتاب است و با گذشت زمان، دیگر موارد قابل ذکر در جلدهای بعدی این مجموعه به خوانندگان محترم ارائه خواهد شد.

شایان ذکر است، بسیاری از مطالب ضروری در حوزه حقوق خانواده، پیش از این در مؤسسه مزبور از سوی نگارنده به رشته تحریر درآورده شده است و در قالب دو کتاب «حقوق خانواده به زبان ساده (ازدواج و طلاق)»، چاپ سوم، ۱۳۹۰ و «مهریه»، چاپ چهارم، ۱۳۹۱ از سوی انتشارات محترم کلک‌سیمین به زیور نشر آراسته گردیده است و در شرف تجدید چاپ و در دستور انتشار برای چاپ چهارم و پنجم با اصلاحات جدید و عرضه به جامعه حقوقی کشور بوده و درواقع مکمل اثر حاضر نیز به شمار خواهد رفت. با وجود این بی‌شک، رهنمودها و انتقادات سازنده و مؤثر اساتید، حقوقدانان، قضات و وکلای محترم در نقد و بررسی این کتاب بر غنای آن خواهد افزود و نگارنده نیز خود را

بی‌نیاز از تجارب و آموزه‌های علمی، حرفه‌ای و کارشناسی آنها نخواهد دانست. در پایان، ضمن تقدیر و تشکر از همکاران محترم وکیل دادگستری در واحد مطالعات حقوقی مؤسسه مزبور، قضات و حقوقدانان ارجمند و کارآموزان محترم وکالت در طرح و تبادل نظر مباحث حقوقی و رویه‌های قضائی و کاربردی در حوزه حقوق خانواده و حقوق کودک، از بردباری و همیاریهای مستمر و شبانه‌روزی خانواده علمی و فرهنگی خویش که همواره با ادب و احترام، مسئولیتهای مضاعف وکالت و کتابت را درک و با نگرانده همکاری می‌کنند، تشکر ویژه داشته و زحمات و تلاشهای جناب دکتر اسدالله معظمی گودرزی و همکاران محترم ایشان در انتشارات کلک‌سیمین در آماده‌سازی و انتشار این اثر را پاس داشته و حدشناس و قلم‌ساز خواهم بود:

من در دارم دو کس سپاس یکی حدشناس و دیگر قدرشناس

مؤسسه حقوقی و بین‌المللی زمانی

واحد مطالعات حقوق خانواده و حقوق شهروندی و بشر

محمدرضا زمانی درمزاری (فرهنگ)

Email: Zamani.I.Legal.Institute@gmail.com

تهران ۱۳۹۳/۱۱/۲۹